

"HANKKIKAA KIRJA JA LUKEKAA!"

Tiina Raevaara (toim.): Voiko se olla totta? Skeptisiä näkökulmia nykymenoon.
Julkaisija: Skepsis. Kustantaja: Tähtitieteellinen yhdistys Ursa, 2017.

Skepsiksen julkaisema ja Tiina Raevaaran toimitama, 12 kirjoittajan artikkeleista koostuva "Voiko se olla totta? Skeptisiä näkökulmia nykymenoon" tarjoaa nimensä mukaisesti uusia teemoja. Vanhaa kauraa taas on käsitelty tuoreella tavalla.

Jo oli aikakin! Skepsiksen ensimmäinen kirja "Paholaisen asianajaja" ilmestyi 1989 ja toinen yleisesitys "Paholaisen asianajajan paluu" 20 vuotta sitten.

Kirjat säilövät aikaansa. Molemmissa edellisissä kirjoissa näyttävästi mukana olleista teemoista on moni jätetty sivumaininnoille tai kokonaan pois. Mukana eivät enää ole ufot ja sieppaukset, grafologia, taikavarvut ja maasäteily, astrologia, kreationismi, steinerlaisuus. Näihin skeptikkojen klassikkoteemoihin on suomalaisten usko ollut jatkuvasti laskussa Tiedebarometrin haastattelujenkin mukaan. Ne ovat huuhaa-alan entisiä bestsellerejä ja nykyisiä klassikkoja, jotka yhä myyvät pitkää mutta ohenevaa, mustaa häntäänsä.

Kaikissa kolmessa kirjassa on mukana skeptikon peruskysymys: Millaiseen tietoon voi luottaa?

Tämä tieteen demarkaatio-ongelma, miten erottaa tiede epätieteestä, käsitellään nykymenon mukaisella tavalla Raevaaran "Alkusanoina", Kari Enqvistin kirjoituksessa "Miten tunnistaa tieteellinen tieto" ja Arno Kotron jutussa "Koulun pitää valmentaa kriittiseen ajatteluun".

Vesa Linja-ahon tietoisuuden "Mi teknisen terveyshumppuinkin tunnistaa?" tiiviit ja käytännölliset ohjeet voi yleistää kaikenlaisten laitteiden ja oppienkin tieteellisen luottavuuden pika-arviointiin.

Mikä teema on huuhaa-alan jatkuvasti myyvä steady-seller? Skeptikon lukija tietää jo oikean vastauksen: vaihtoehtolääkintä ja muut uskomushoidot. Ne ovat esillä neljässä artikkelissa. Raimo Puustisen jutusta "Mistä puhumme, kun puhumme vaihtoehtohoidoista" hahmottuu alan ja termien historiallinen kehitys. Ennen "vaihtoehtolääkintää" puhuttiin shamaaneista, puoskareista, kansanparantajista ja antroposofisesta lääkinnästä. Muutos tapahtui kulminaatiopisteessä "rakkauden kesänä" 1967, kun erilaiset nykyaikaiset vaihtoehtoliikkeet syntyivät ja siinä samassa myös "vaihtoehtolääkintä". 1980-luvulla synnyttiin termi "täydentävät hoidot". Uusimpana terminä on 1990-luvulla syntynyt ja kaikkein tieteellisemmältä kuulostava "integratiivinen lääketiede". Samaa tarkoittaa myös "funktionaalinen lääketiede", jota Markku Myllykangas arvostelee kirjassa samannimisessä tietoisuudessaan.

Huuhaa-alan ikävämpiä ilmiöitä käsittelee Hannu Lauerma kirjoituksessaan "Psyykkisen manipuloinnin ongelmat mielenhallinnan markkinoilla". NLP on hyvä esimerkki aiheesta, joka nousee aina uudestaan esiin.

Päiväperhoseksi on jäämässä Myllykosken käsittelemä fasilitoitu kommunikaatio, jota Skeptikko-lehtikin oli mukana upottamassa 2000-luvun alussa.

Uusia ja aivan ilmeisesti jatkuvasti tulevaisuudessa myyviä teemoja ovat kemikaaleihin, lisäaineisiin ja syömiseen liittyvät asiat. Anja Nysten esittelee niitä artikkelissaan "Rasvasodasta sitruunahappotaisteluihin". Nystenin pitämää tieteeseen nojaavaa "Kemikaalikimara"-blogia ei muuten pidä sekoittaa "Kemikaalitutka"- ja "Kemikaalicocktail"-nimisiin blogeihin.

Jukka Häkkinen käsittelee kirjassa ihmisten outoja kokemuksia. "Tulevaisuutta ennustavat kokemukset, kuten enneunet ja muut etiäiset, olivat yleisin paranormaali keskustelunaihe, jonka Skepsiksen puheenjohtajana kohdasi." Hänen mukaansa enteet ovat yliluonnollisia uskomuksia ylläpitävä mekanismi, koska ne ovat niitä kokeneista hyvin vakuuttavan tuntuisia. Risto K. Järvisen katsauksesta Skepsiksen haasteen testeistä ja palkinnon tavoittelijoista saa kouriintuntuvan kuvan näiden henkilöiden ajattelumalleista.

Marjaana Lindeman on vuosikymmeniä tutkinut työseen kirjan aihepiiriin ilmiöitä yliopistolla. Hänen artikkelinsa "Miksi ihmiset uskovat yliluonnolliseen?" onkin kirjan laajin ja tärkein. Mihin siinä päädytään? Hankkikaa kirja ja lukekaa!

Mitä kirjassa ei ole, mutta joka on pinnalla? Oma luettelonni: Ruokakysymykset, erityisesti luomu ja gmo. Yhteiskuntatieteiden ja humanististen alojen sisällä elävä huuhaa, sosiaalikonstruktivismi, sukupuolikysymykset, poliittinen korrektius, eläinten tietoisuus, kovimmat tabuaiheet kuten älykkyys.

Näistä monia on käsitelty Skeptikko-lehdessä ja Skepsiksen luentotilaisuuksissa (kannattaa katsoa tallenteet Skepsiksen Youtube-kanavalta), mutta ne pitäisi saada myös kirjan kansien sisään.

Markku Javanainen on sosiologi, Skepsiksen jäsen vuodesta 1988, Skepsiksen hallituksen jäsen ja taloudenhoitaja Nils Mustelinin puheenjohtajakaudella 1989-1992, nykyään Skepsiksen toiminnantarkastaja.